

tamorfoze v ljudskem mišljenju smo doživeli tudi v zadnjih dveh mesecih, odkar smo postali »cittadini della libera Italia«.

V začetku novembra je bilo med ljudstvom silno navdušenje, veselje je sijalo z lica vsakerega pasanta, pri pohodu in raznih ceremonijah se je zbiralo v resnici številno občinstvo itd. Ves aparat, uradni in neuradni, je deloval v to smer in nekaj tednov se je tudi zdelo, da so Tržačani zadovoljni s svojo usodo. A kmalu se je začel ogenj svetega navdušenja hladiti in hladiti tako, da lahko svobodno trdim, da je že padel gotovo za 50 odstotkov. Kaj se hoče! Krava pri gobcu molze. — Kaj naj pa da Italija Trstu, ki je bil vaju čisto drugačne hrane nego vsakoro trgovsko mesto Italije? V našem slučaju gre za bodočnost velikega, trgovskega emporija, ki se je razmahnil v zadnjih petdesetih letih kakor nobeno drugo mesto v Sredozemskem morju in ki bi šel tudi v bodočnosti svojo pot navzgor, ako bodo dani za vse to dobri pogoji. Teh mu pa Italija ne more zagotoviti, stvar je jasna kot beli dan, sicer bi ne grabila kar tako na blazno po vsej vzhodni jadranski obali, samo da zasigurno svojemu (?) ljubemu Trstu i nadaljni obstoj. To so vprašanja, ki tarejo dušo tržaške inteligence (trgovskih krogov in pametnih meščanov), a so našle odziva tudi v najširših masah delavstva. Gre za eksistenco tisočih družin, pri katerih igra krusno vprašanje veliko vlogo. Proces izpremembe mišljenja, ki se vrši v današnjih dneh, ni tedaj čisto nič nenavadnega. Do svobodnega izraza svojega pa vendar ne more še priti, ker živijo ti ljudje tudi v senci bajonetov in so nad njimi voditelji, ki je njih prva skrb, da se pokažejo napram Italiji patriotične (menda zaradi križcev in drugih takih pritiskov).

Potem so še razni drugi momenti, ki pridejo v poštev. V prehranjevalnem vprašanju ne cveto tu take rože, kakor si morja domišljate za mejo. Cene raznih produktov so v prvih tednih precej padle, a sedaj so zopet poskočile zaradi izmenjavalnega kurza, ki so ga uradno postavili za vse okupirane kraje. (1 lira stane 2 in pol krone.) Blaga so res nekoliko uvozili, n. pr. riža, graha, fižola. Zadržja dva produkta pa sta taka, da ju nihče ne mara kupovati. Jaje ni dobiti nikjer; ravnotako tudi kvasu ne. Masti dajo nekoliko več, nego smo jo dobivali prej, olja tudi po par cent na osebo; vendar plavati se ne moremo v njem. Naštel bi lahko še celo kopico neprilic, pa bodi dovolj!

Nekateri civilni obrati plačujejo sedaj polne plače v lirah, drugi spet ne. Ker niso bili Italijani nikoli dobri organizatorji, dela vsak po svoje. Tudi denarja ne more biti preveč v državnih, italijanskih blagajnah, ker noče država nobenemu privatnemu podjetju priskočiti na pomoč. Samo en primer: Mestni uslužbenci zahtevajo od magistrata izplačila v lirah, in sicer »al pari« s kronami. Magistrat pravi, da stvar ne spada v njegovo kompetenco. Gredo h guvernerju, in tam jim sporoči lepo v rokavcih, da Italija ne zmore tega bremena. Deputacija se je odpravila v Rim, in če tam ne bo ugodnega odgovora, bomo imeli zopet splošen štrajk, kakor je bil že v letu 1918 septembra. To bi bila tedaj v kratkih potezah slika v italijanskem taboru!

Preidimo sedaj v slovenskega! Nas bi seveda naši ljubi sosede najraje spravili kar s sveta. Tiščijo nas k tomu, kakor že morejo. Narodni svet so nam razpustili; šole denitvito zaprli (razen okoličanskih ljudskih!), tako da bo sedaj okoli 5000 učencev in srednješolskih dijakov brez pouka. A o tem vam poročam prihodnje natančneje. Postavili so nam na vrat naradbo za naredbo, samo da bi popolnoma onemogočili vsak medsebojni stik in vsaktero kulturno življenje in izražanje politiske misli. Naše ljudi odpusčajo iz vseh javnih in privatnih služb, banke so postavili pod svojo vojaško kontrolo, društveno življenje so izkušali paralizirati na razne načine; državnim učiteljem na Ciril-Methodovih šolah niso priznali po 1. januarju nobene plače več, med tem ko jo priznavajo Nemcem na šulferinskem in konfesijskih šolah. Slovenca kaznujejo za najmanjšo stvar z vso strogostjo, a obenem trpijo, da nam italijanski študentje razbijajo uredništva in žugajo slovenskemu šofu s smrtjo itd. Slovenskim okoličanskim šolam so že nastavili starega grešnika, slovenskega prodanca, za nadzornika. Poveriti hočejo italijanskemu učitelstvu poučevanje italijanščine na naših okoličanskih šolah in obenem razširiti tudi pouk v istem jeziku. Naše ljudi silijo z najrazličnejšimi sredstvi, da bi vpisovali svojjo deco v njihove šole. Naštel bi lahko še več takih nesreč, a za danes dovolj! Ube-rem rajši veselejšo struno.

Vkljub vsem šikanam in nesrečam se še nekoliko giblamo. Trakov belo-modro-rdečih sicer nimamo pripetih na prsili, pa imamo v srcu misel na domovino, in to nam zadostuje v teh dneh. Potem ho-

dimo precej pridno v gledališče, ki deluje dobro pod spretnim vodstvom g. režiserja M. Skrbinskega. Shajamo se tudi sempaja, čitamo časih časopise, ki priromajo časih čez mejo (redki med nami se nas spominjajo in nam kaj pošljejo, čeravno je precej papirja na svetu in pogumih ljudi tudi!); veselimo se veselih novic, smo žalostni ob mračnih poročilih iz domovine, ugibamo, sklepamo in čakamo...

Za sklep še to dogodbico, ki se je zgodila mojemu prijatelju-tovarišu iz neke kraške vasi. Váški učitelj izve, da nabirajo Italijani po bližnjih vaseh šolske otroke za poučevanje v laščini. Ker se ne sme sam kompromitirati (odgnali bi ga iz šole je brez učitelja!), naprosi dvojico zanesljivih mož, naj agitirajo pri starših njegovega okoliša v negativnem smislu. Neka dne stopi ital. častnik v šolo in ga naprosi, naj vpraša učence, sledeče: »Kdo izmed vas bi se rad učil našega jezika?« Med učenci molk. Vojak zmaja z glavo in meni naprej: »Kdor se prikladi, dobi zjutraj kavo zastoj, opoldne kosilo itd.« Učitelj zopet prevede. Med učenci molk. Potem se ojnaci mali Kraševček in meni samozavestno: »Ne maramo italijanskega rajza (riža)!« Oficir osupne in izgine mirno: »Čudno, tu celo otroci politizirajo...«

Sporočil sem vam to resnično dogodbico, da vidite, kakšno je naše ljudstvo. Težko je izkusano, a trdno v svoji ljubezni in veri v boljšo bodočnost. Trkajo sicer na njegova vrata, časih s silo, časih s sladkim nasmehom na ustnih, a odgovor je vedno isti: Ne maramo italijanskega riža!

Wilson je bil v Italiji. Kak je bil sprejem, ki so mu ga priredili tam, si lahko mislimo, ki poznamo in vemo, kako je italijanski narod navdušen za vsako ceremonijo, vsak karneval. Iz dolgih časnikarskih poročil, ki jih objavljajo vsi italijanski listi, vidimo, da so ob tej priliki Italijani prekosili celo sami sebe. Sprejem je bil naravnost sijajen, dogodek izrednega zunanega bleśa in sijaja. Ne dvomimo, da ne bi bil Wilson, ta veliki reformator svetovnega reda, zaslužil vsega tega počaščenja, a vendar nam je, ko beremo vsa ta dolga, dolga poročila, nekam čudno pri duši. Dvomiti moramo o iskrenosti slavlja samega, o iskrenosti vseh besed, ki so jih Italijani v svoji veliki zgovornosti nagromadili v svojih svečanostnih govorih. In uverjeni smo tudi, da niso naše vse te lepe besede nikakega odziva v Wilsonovi duši, zakaj kdor je znal pogledati tako globoko v krivičnost sedanjega svetovnega reda, v ves nesmisel dosedanjega socialnega življenja, ta bo tudi locil v pihih lepih besedah resnico od laži, gesto od namena. Wilson je poslušal in potem je govoril. Kako je govoril, naj spoznajo naši bralci iz naslednjega. Citati so posneti po poročilih mišanskega »Il Secolo«, enega izmed najresnejših italijanskih listov.

»Zato se poslužujem z veseljem te prilike in vam prinasm najsrčnejše pozdrave ameriskega ljudstva; toda mi nismo stopili v temo te vojne, ne da bi se bili naučili, da so pred nami stvari, ki so v enem smislu še težje od vsega, kar smo dosedaj storiili; lahko je govoriti o pravičini in pravičnosti, toda težje jih je praktično uporabljati, in zato sta nam potrebna čistost namenov in nesebičnost smotrov, ki jih ni svet nikoli videl v družini narodov!«

»Prepričan sem, da boste tudi vi, kakor jaz, priznali princip, da nimamo nič določati, kakšno obliko vladavine si hočejo sami dati... (avstrijski osvobodjeni narodi). Mi smo prijatelji teh narodov in najti moramo nekaj, kar bi jih družilo. Toda samo nekaj je — ako izvzamemo sirovo silo! — kar združuje narode: prijateljstvo in dobra volja. Prijateljstvo družuje človeške duše in prijateljstvo združuje tudi narode, tedaj rása naloga v Parizu bo, da organiziramo prijateljstvo na svetu, in skrbeti nam je, da bodo vse moralne sile, ki delujejo za pravico in svobodo, delovale skupno in da jim bo dana enotna organizacija, življenja zmožna, h kateri naj pristopijo vsi narodi sveta prostovoljno in hitro!«

... Čutim, da se ustvarja to razpoloženje... Čutim potrebo dati svetu pravice, in želim, da delamo tako, da bo mir slonel na pravici... Ako vse to hočemo, ne bo zapreke, ki bi nam bila nepremagljiva... Mi vemo, da nam ni mogoče iskati ravnotežja v oboroženi moči...«

»Pogajanja za mir ne smejo biti senjen in kupčija...«

Karakteristično za vse Wilsonove govore je tudi dejstvo, da je govoril na banketu v Kvirinalu le italijanskemu ljudstvu o njegovem trpljenju in žrtvovanju; le na koncu je napil v par besedah kralju, ni pa omenil ne vojske ne voditeljev in privilegiranih slojev. Tedaj tudi v tem

popolen demokrat, ki je konsekventen samemu sebi. Odposlancem številnih uni-verz, ki so ga imenovali za doktorja »honoris causa«, je dejal, da je deloval le za to, da bi uveljavil tudi v političnem življenju principe vseučiliške katedre in mogle tako udeležiti tudi tu zakone morale.

Posebno pa je vzdignilo v italijanskih političnih krogih mnogo prahu in začudenja dejstvo, da je dal Wilson poklicati k sebi prejšnjega ministra poslanca Leonido Bissolatiya, ki je izstopil iz vlade par dni pred njegovim prihodom. Ta je star nasprotnik Sonninove politike in je izstopil iz vlade menda ravno zaradi nenasitljivosti tega ekstremnega aneksionista, ki bi hotel požreti menda kar vso Jugoslavijo, samo da bi potem Italija mirno in brez strahu živela na svetu. Pogovor je trajal pol ure in je ostal za javnost tajen. Toliko le se ve, da je bil politični in da je Wilson popolnoma informiran o balkanskem in jadranskem vprašanju. Interesantno je tudi dejstvo, da napada »Il Giornale del Popolo« (Bissolatiyevo glasilo) sedaj po Wilsonovem odhodu italijansko vlado, da je nalašč zadrževala italijansko ljudstvo od vseh svečanosti, kakor da bi bila hotela ustvariti nekaj zid med velikim apostolom demokracije in med ljudstvom!

Wilson se je vrnil sedaj zopet na Francosko. Iz raznih izjav časopisja vidimo, da bo najbrž on igral vlogo nekakega razsodnika in mešetarja v sporu med Italijo in Jugoslavijo. Ker verujemo v njegovo nepristranost in pravico ljubečnosti, smo prepričani, da se bo postavil odločno na našo stran, zakaj pri nas sta resnica in pravica. Na teh temeljih hočemo imeti zgrajeno svojo hišo, ker vemo da so ne-razrušljivi na vekov veke!

Proč od društva »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks«.

V 29. broju »Učit. Tovariša« naznanjata pomenjeni Ivan Siana kot načelnik ter Julij Eichmeyer kot tajnik imenovanega društva v Gaiskornu na Zg. Štajerskem slovenskemu učitelstvu, da ostane društveno razmerje do slovenskih društvenih članov neizpremenjeno. Obenem pričakuje oba prav zanesljivo, da bodo tudi slovenski društveni člani kakor tudi vse slovensko učitelstvo ohranili v prihodnje temu dobrodušnemu društvu svoje zaupanje ter da ohranijo svoje razmerje do društva neizpremenjeno. V to pomozi baje Bog!

Radi verujemo, da bo društveno razmerje do slovenskih društvenih članov ostalo tudi v bodoče neizpremenjeno, to se pravi po slovensko:

1. Da bode društvo tudi zanaprej svojim slovenskim udom, preziraje slovenski jezik, po nemško dopisovalo,

2. da bo še naprej imelo samo nemška pravila, poslovnik itd.

Bil sem ob svojem pristopu k društvu, že leta 1896, pisмено zahteval, naj izda društvo za nas Slovence pravila v slovenskem jeziku ter nam naj izstakajo tudi dopisuje. Načelnik gosp. Siana mi je glasom pisma, ki ga še sedaj hranim, odgovoril po nemško: »Nismo temu nenaklonjeni, če se izkaže potreba in društvena korist in če bo bodoča glavna skupščina sklenila, Vaši želji ustreči.« — No, društvena potreba in korist se ni hotela izkazati v prid slovenskemu jeziku, a o kakem tozadevnem sklepu glavne skupščine mi ni gosp. Siana ničesar sporočal, bodisi da je glavna skupščina mojo državljansko željo, utemeljeno v takrat veljavnem državnem osnovnem zakonu, po nemški navadi zavrnila, bodisi da se jej ta moja želja niti predlagala ni. Vsekakor bi bila načelnikova dolžnost mi o tem četudi nikavno poročati, kar se mu pa ni zdelo vredno, morebiti je smatral celo za »potrebno molčati«.

S svojo izjavo v 29. broju »Učit. Tovariša« potrjuje načelstvo, da se bo v tem društvu slovenski jezik tudi v bodočnosti dosledno in po nemški navadi preziral. Saj ostane društveno razmerje do nas po tej izjavi tudi v bodočnosti neizpremenjeno.

3. Da bo od nas rado sprejemalo določene zneske.

Toda naše razmerje napram društvu »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks« se je z ustanovitvijo Jugoslavije temeljito izpremenilo ne samo v narodnem in političnem, temveč tudi v službeno-pravnem smislu:

1. Naša narodna zavednost se je ojačila in povzdignila na eno stopnjo, ki nam veleva pretrgati stiko tudi z vsakim tujdravnim nepolitičnim nemškim društvom brez ozira na njegovo razmerje do nas. Z izvedravnimi pa sploh ne smemo imeti nobenih stikov. Slovenski narod reklamuje namreč svoje učitelstvo za svojo kulturo, on mu hoče za njegovo narodno delo, kakor to Narodna vlača je dejansko dokazuje, dati sredstev za preživljanje, ne da bi si moralo iskati v silji drugod pomoči in podpore, a najmanje v tuji državi — v Nemški Avstriji.

2. Društvo »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks« se sicer kot tako ni pečalo s politiko, a je v vojni proti slovanstvu iz svojega rezervnega zaklada dajala Avstriji vojna posojila ter spada k onemu narodu, čigar mogotci in moštvo se je v lokave provzročeni svetovni vojni izkazalo s pristranskimi svojstvi divjih Hunov in Vandalov, pusičev vsako nemško kulturo z ognjem in mečem, metajoč in šireč med človeštvo neiz-

merno mnogo gorja, trpljenja, uničevanja ter najgrozovitejšo smrt. Vsi Nemci od prestola do najnižjega moža so se izkazali krvoločne tigre v človeški pedobi, zato jih zaničuje ves civilizovani svet, m-d kojega spadamo tudi mi Jugoslovani. Nemški narod pčpira škodoželino okupacijo slovenskih pokrajin po Italijanih ter jih celo vabi na Koroško proti našemu narodu. V očigled vsemu temu nam prepoveduje naša narodna in državna čast in dolžnost, gojiti še stike z društvom naroda novodobnih političnih Vandalov in Hunov, sicer bi zakrivil izdaistvo na svojem narodu in na svoji državi.

3. Naš službeno-pravni položaj spada ves v organizacijo Zaveze jugoslovanskega učitelstva ter po tej organizaciji in po našem poklicu ves v jugoslovanski narodni in državni sestavi, ki ne dovoljuje, naše od države prejemane dohodke, razmetavati v tujo državo, cepiti naše stanovske moči na tujcevo korist ter biti kot ud tuje organizacije podlaga tujčevi peti.

Uvažujoč vse to, vabim vse slovenske tovariše in tovarišice, ki so udje tega društva, naj me blagovolijo pisмено pooblastiti, če nočejo sami naravnost pri društvu svojega izstopa prijaviti, naj naznanim društvu »Selbsthilfe« skupno njihov izstop. Ud sem tega društva že 22 let ter izstopam z današnjim dnevom iz tu naštetih razlogov iz njega. Jugoslovanski učitelji, se naj ne da rabiti za telega potrebni koristit društev tujih nam neprijateljskih narodov!

Obenem prosim, naj blagovoli slovensko učiteljsko društvo »Jubilejska Samopomoč« vse iz »Selbsthilfe« izstopivše slovenske osebe, ki se izkažejo, da so bili doslej njeni člani, sprejeti brez-pogojno, t. j. brez ozira na določbe točke b) § 7. društvenih pravil med svoje društvenike. Teh oseb je približno 70. Odgovor pričakujemo v »Učit. Tovarišu«. — »Bog pomози k našoj slozi!« (Glaslo mož ilirske dobe).

Na Dobju, pošta Planina nad Sevnico, dne 30. decembra 1918.

Radoslav Knaflič.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Slovenska Šolska Matica. Glasom sklepa zadnjega občnega zbora se je članarina za leto 1919 povišala na 8 K. To na znanje vsem članom S. S. M. Tisti, ki so poslali za leto 1919 samo 4 K, naj dopošljejo še štiri. Zaradi vojnih razmer so se publikacije zopet zakasnile. Pisatelj »Ukoslovja«, g. ravnatelj Bežek, je v Gorici, ki je zasedena od Italijanov. Zaradi tega ne more oddati rokopisa in korekture v Ljubljano. Prosimo potrpljenja!

Društvene vesti.

+ **Brežiško-sevniško učiteljsko društvo** naznanja svojim članom, da se vrši društveni občni zbor v nedeljo, dne 19. januarja t. l., v Rajhenburgu. Pričetek ob 9. uri dopoldne. Na dnevnem redu je med drugimi točkami tudi predavanje tovariša Jamška: »V boj za podraževanje šole!« — Nekaj članov še ni poravnalo članarine. Nujno prosimo, da nam jo pošljete po poštni nakaznici. Kdor je plačal »Učit. Tov.« in »Popotnika« naravnost pri upravnistvih, naj to po dopisnici nemudoma naznani društvenemu predsedniku, da se olajša delo, zakaj tajnica in blagajničarka sta zaradi bolezni na dopustu. — Odbor.

+ **Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo** zboruje 2. svečna ob eni uri v šoli v Smarji po sledečem vzporedi: I. Pozdrav. II. Dopisi. III. Zapisnik. IV. Poročila: a) tajniško, b) blagajniško, c) o zborovanju delegacije; poročila tovarišica Zupančičeva, d) o božičnem zborovanju upravnega odbora Zaveze; poročila tovariš Sumer. V. Predavanje: »Sesto čutilo«, govori tov. Zidar. VI. Volitve. VII. Slučajnosti.

Z ozirom na važnost tega našega občnega zbora pričakujemo, da se vse učitelstvo naših dveh okrajev temu vabilu odzove. Zaradi obeda se je treba pravočasno z dopisnico oglasiti pri tovarišici Zupančičevi.

Cetr ure pred zborovanjem poročata tov. Sumer o naši organizaciji.

Slivnica, dne 6. prosinca 1919.

Toma Kurbus, t. č. predsednik.

+ **Slovenjebistriško učiteljsko društvo** priredi svoj glavni občni zbor v nedeljo, dne 9. svečna t. l., in to točno ob 2. uri popoldan v okoliški deški šoli v Slov. Bistrici.

Vzpored: 1. Zapisnik o zadnjem zborovanju in dopisi. — 2. Poročilo o delovanju društva v minulem letu. — 3. Poročilo blagajnika o gnotnem stanju društva. — 4. Volitev novega odbora. — 5. Slučajnosti.

Po zborovanju se udeležijo zborovalci javnega predavanja v Narodnem domu, kjer bo govoril pesnik Fran Albrecht o Ivanu Cankarju, pisatelju in našem največjem jugoslovanskem umetniku, ki nam je pred kratkim prerano umrl. Po predavanju se vrši prosta zabava.